

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

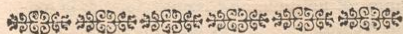
Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. I. An prima & specifica moralitatis in actibus humanis ex objecto desumatur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

non cadat sub lege æterna, prout est regula voluntatis creatæ, ac proinde in ordine ad nos, negatur. Igitur lex æterna potest dupliciter considerari: vel ut est ratio divinæ voluntatis, quæ regulantur actus ipsius Dei in productione & gubernatione creaturarum: vel ut medio dictamine rationis participatur in nobis, & applicatur ad regulandum actus nostros, prout à nobis liberè exercentur. Primo modo sub illa cadunt omnia quæ sunt in rerum natura, sicut omnia cadunt sub providentia & voluntate divina: secundo autem modo ea solum cadunt sub illa, quæ cadunt sub hominis potestate, secundum quod de illis ratio dicitur esse ab homine facienda, vel non facienda: & quia de indifferentibus secundum se nihil dicitur, idè prout sic non cadunt actu sub prædicta lege, atque adeò ex habitudine ad illam non recipiunt aliquam speciem moralitatis.

DISPUTATIO III.

De principiis moralitatis.

Ad eandem quæst. D. Thomæ.

TRIA assignat Divus Thomas artic. 2. 3. & 4. hujus quæstionis 18. moralitatis principia: nempe objectum, circumstantias, & finem, de quibus breviter hic agendum est.

ARTICVLVS PRIMVS.

An prima & specifica moralitas in actibus humanis ex objecto desumatur?

OBIECTVM non sumitur hic communiter, & in tota sua latitudine, pro omni quod obijcitur voluntati; sic enim comprehendit etiam finem & circumstantias, cum omnia ista à voluntate attingantur: sed sumitur proprie & strictè, pro eo scilicet quod primò & per se obijcitur actui, & ab eo attingitur; quo pacto distinguitur à fine, & à circumstantiis, quæ secundariò tantum & ex consequenti ab actu morali attinguntur. Hoc præmissò: pro resolutione difficultatis propòsitæ, sit

S. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

I. **D**ico igitur, Primam & specificam actuum humanorum moralitatem sumi ex objecto, non quidem in esse rei & physicè, sed in esse morali, & ut consonat, vel dissonat rationi, considerato.

Probatür prima pars ratione D. Thomæ hic artic. 2. Sicut in naturalibus prima & specifica bonitas rei naturalis sumitur ex forma, quæ dat illi speciem; ita in moralibus prima & specifica bonitas moralis attendi debet ex forma, quæ dat speciem actui humano: Sed objectum se habet ut forma dans speciem actui morali: Ergo ab eo sumitur prima & specifica bonitas moralis in actibus humanis. Minor probatur: Omnis motus &

via ad terminum, respicit ipsum tanquam propriam formam; quia comparatur ad eum veluti potentia ad actum, & sicut determinabile ad determinativum: Sed actus est essentialiter via & tendentia ad objectum: Ergo &c. Quod diximus de bonitate, dicendum est etiam de malitia: Sicut enim in naturalibus primum malum est, si res genita non consequitur formam specificam, puta si non generetur homo, sed aliquid loco hominis: ita primum malum in actionibus moralibus est, quod est ex objecto: subdit S. Doctor ibidem.

Confirmatur: Actus moralis est essentialiter respectivus, nedum in esse naturæ, sed etiam in esse moris: Ergo debet sumere primam suæ moralitatis speciem ab eo quod primariò respicit: Sed primum quod respicit, tam in esse physico, quam in esse moris, est objectum; circumstantias enim attingit secundariò tantum & ex consequenti: Igitur sumit primam speciem moralitatis ab objecto.

Quod autem (probatür secunda pars conclusionis) eam non sumat ab objecto in esse rei, sed in esse moris considerato, patet: quia diversi actus voluntatis, quorum unus est bonus, & alter malus, possunt ferri in idem objectum in esse rei & entitativo: nam eadem pecunia v. g. potest esse objectum furti, & restitutionis; idem cibus objectum gula, & temperantiæ; eadem femina matrimonio conjuncta objectum adulterij, & actus conjugij; quemadmodum in scientiis eadem conclusio, ut attingitur & demonstratur per diversa media, pertinet ad diversas scientias: unde sicut unitas specifica scientiarum sumitur ab objecto, non in esse rei, sed in esse scibilis spectato; ita prima & specifica actuum humanorum moralitas est ex objecto, non in esse rei, sed in esse moris, & ut consonat vel dissonat rectæ rationi, considerato.

S. II.

Præcipua objectiones solvuntur.

PLURES tamen ac difficiles contra hanc conclusionem fieri solent instantiæ. In primis obijcitur: Actus humanus debet sumere primam suæ moralitatis speciem ab eo quod primò respicit: Sed primum quod respicit est finis, objectum enim est volitum propter finem, ac proinde finis est prius volitus: Ergo actus humanus primam suæ moralitatis speciem non accipit ab objecto, sed à fine. Unde S. Thomas hic artic. 6. & supra qu. 1. artic. 3. docet actus morales sumere speciem ex fine.

Respondeo, primum quod actus humanus respicit, esse quidem finem operis, qui dicitur finis intrinsecus, & coincidit cum objecto, non verò finem operantis, qui dicitur extrinsecus. Ratio est, quia tendentia ad hunc vel illum finem operantis accidit actui humano, & esset idem quamvis in illum non tenderet; cum tamen ordo ad finem intrinsecum insit illi per se & invariabiliter: ut patet cum quis vult dare eleemosynam ad satisfaciendum pro peccatis; volitioni enim dandi eleemosynam, secundum se sumptæ, accidit ordinari ad satisfaciendum, & esset eadem ablata hac ordinatione; tendentia verò ad ipsam eleemosynam honestatem tanquam ad finem intrinsecum, ita inest illi per se, ut eà sublatà evanesceret. Unde quando D. Thomas locis citatis docet actus humanos seu morales sumere speciem à fine, loquitur de

fine operis, qui convertitur cum objecto, non verò de fine operantis, qui ab ipso distinguitur. Aut si loquatur de fine operantis, per actum humanum intelligit ipsum actum imperantem, qui finem ut proprium immediatum objectum respicit. Vel etiam dici potest, ipsum loqui de actibus imperatis formaliter & reduplicative quã tales sunt: illi enim sub hac formalitate & reduplicacione sumpti specificantur à fine, sicut & ipse actus imperans. De quo fusè disp. sequenti art. 3.

6. Objicies secundò: Dantur actus boni ex sua specie, qui nullam habent bonitatem ex objecto, sed solum ex fine ad quem ordinantur: Ergo prima & specifica bonitas actuum humanorum non sumitur ex objecto. Consequentia patet, Antecedens probatur in actu fortitudinis, qui ex proprio objecto, quod est tolerantia passionis aut mortis, nullam habet bonitatem, nisi adjungatur finis extrinsecus alterius virtutis perfectioris, v. g. fidei, aut justitiæ, ut docet idem D. Thomas 2. 2. qu. 124. art. 3. Idem patet in actu virginitatis, cujus propria bonitas sumitur ex fine religionis, qui est cultus Dei, ad quem ordinatur per votum, & ideò secluso voto, & cessante tali fine, virginitas non est specialis virtus, ut tradit idem Angelicus Doctor ibidem qu. 152. art. 3. ad 3.

7. Respondeo, negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum cum Caietano 2. 2. qu. 123. art. 7. actum fortitudinis habere suam bonitatem ab objecto proprio & immediato, quod est tolerare passionem aut mortem, non verò à fine operantis, nisi ad summum tanquam à conditione extrinsecè connotata, sine qua hujusmodi objectum non esset bonum honestum. Duobus enim modis potest requiri finis bonus operantis ad actum bonum, nempe per modum rationis formalis ex parte objecti se tenentis, & per modum conditionis seu extrinseci connotati: tunc requiritur per modum rationis formalis, quando etiam eo posito objectum nullam habet bonitatem, præter bonitatem ipsius; ut cum aliquis vult ire in agrum ad acquirendam sanitatem, egressus enim iste ad agrum non aliam habet honestatem, præter eam quæ est in acquisitione valetudinis: tunc verò se habet per modum conditionis, seu extrinseci connotati, quando objectum ex propria materia specialem habet honestatem, præter honestatem finis, quam tamen non haberet absque illo vel alio simili connotato; & ita se habent sustinentia passionis aut mortis, & omnimoda abstinentia à veneris: quamvis enim neutrum istorum habeat absolutè honestatem, nisi connotet aliquem honestum finem, ad quem ordinetur, ex hoc tamen quod hujusmodi finem connotet, habet ex propria natura honestatem distinctam ab honestate finis; sustinentia quidem passionis aut mortis, si sit propter fidem, aut justitiam; abstinentia verò omnimoda à veneris, si sit ad vacandum rebus divinis, ex imperio religionis, & ex amore cælestis contemplationis. Ratio verò à priori, ob quam finis imperantis se habet interdum ut ratio formalis, interdum ut pura conditio, est quia objectum habet aliquando specialem difficultatem, quam ratio postulat vinci, & in qua vincenda non potest non esse specialis honestas pertinens ad specialem virtutem: interdum verò non est illa specialis difficultas. Utrumque patet exemplis adductis: nam in eo

A quod est pati mortem propter fidem, & abstinere à veneris, ob amorem cælestis contemplationis, est specialis difficultas, quam ratio postulat vinci, distincta ab ea quam habet confessio fidei, aut amor cælestis contemplationis; at verò in egressu ad agrum per se loquendo non est difficultas specialis, quam ratio postulet vinci, distincta ab ea quæ reperitur in acquirenda valetudine.

Objicies secundò: Actus indifferens ex sua specie, & bonus vel malus in individuo, habet primam bonitatem aut malitiam ex fine, vel aliis circumstantiis; ex suo enim objecto est indifferens: Ergo primam & specificam moralitatem non habent omnes actus humani ex objecto.

B Omittis variis solutionibus, respondeo primam & specificam actuum humanorum moralitatem desumi ab objecto, quando est de se bonum aut malum, sicque intelligendam esse nostram conclusionem: quando verò objectum non est de se bonum aut malum, sed purè indifferens, prima & substantialis moralitas actus desumitur à prima circumstantia, quæ determinat formaliter ipsum objectum ad rationem boni aut mali objectivè: unde tunc circumstantia non habet rationem puræ circumstantiæ, seu accidentis respectu actus, sed transit quodammodo in rationem objecti moraliter specificantis.

C Objicies tertio: Actus exterior habet rationem objecti respectu interioris: Atqui actus interior non accipit suam bonitatem aut malitiam ab exteriori, sed potiùs bonitas & malitia actus externi sumitur à bonitate vel malitia actus interni: ut docet D. Thomas infra qu. 20. Ergo actus humani non desumunt suam bonitatem & malitiam ab objecto.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorem: nam actus internus specificatur ab externo, ut est in intentione: furtum enim v. g. ut apprehensum, movet voluntatem ad sui appetitionem, & specificat volitionem furti, quam antecedit in ordine intentionis; e contra verò in executione furtum externum, ut emanat ab actu interno, participat malitiam ejus, & est illo posterior in executione. Neque verò est inconveniens concedere, quòd actus externus & internus mutuò sibi communicent bonitatem aut malitiam, secundum diversas rationes, & in diverso genere causæ; & quod internus desumat illam ab externo, ut est in intentione, & ut à causa formali extrinseca, vel finali; externus verò, ut est in executione, eam ab interno in genere causæ efficientis participet.

D Dices: Ex hac solutione & doctrina sequitur, actum saltem externum non desumere suam bonitatem aut malitiam ab objecto: si enim illam habeat ab actu interiori, à quo imperatur, non potest illam habere ab objecto, seu materia circa quam versatur.

E Respondeo actum exteriorem, imperatum à voluntate, habere duplicem bonitatem aut malitiam; unam scilicet ex propria materia, circa quam versatur, v. g. furtum, & restitutio, ex re aliena ut subtrahenda, vel subjicienda possessioni proprii domini; & hæc bonitas aut malitia, nihil aliud est, quam habitudo proportionis, aut improprietatis ad hujusmodi materiam propriam, secundum quod cadit sub dictamine rectæ rationis: aliam verò ab actu interiori, à quo imperatur; ex actu enim interiori imperante moralitas derivatur ad exteriorem;

prima dicitur moralitas objectiva, secunda formalis appellatur. Unde actus humanus, tam exterior, quam interior, desumit suam primam & substantialem moralitatem à suo proprio objecto; exterior quidem à materia circa quam versatur, quæ est proprium ipsius objectum; interior verò ab ipso actu exteriori, quem tanquam proprium & immediatum objectum respicit.

24. Instabis, & dices cum Curiele, materiam, circa quam actus externus versatur, non esse ipsius objectum, sed illum, ut est in via & in fieri, habere pro objecto seipsum, ut est in facto esse: Ergo si actus exterior desumat moralitatem à materia circa quam versatur, eam non sumit ab objecto. Consequentia patet, B Antecedens probatur primò: Si materia, circa quam actus externus versatur, esset illius objectum, sequeretur actum internum & externum esse duos actus in genere moris, eò quòd haberent diversa objecta. Secundo, res externa est circumstantia quid actus humani: Ergo non est ejus objectum. Tertio, circa eandem materiam possunt dari actus externi distincti specie in genere moris, sicut furtum, & restitutio versantur circa eandem rem alienam: Ergo materia circa quam actus externus versatur, non est ipsius objectum.

25. Respondeo, negando Antecedens: objectum enim actionis externæ non est ipsamet operatio in facto esse, sed res illa quæ à tali actu, etiam considerato in facto esse, apprehenditur: v. g. objectum avari est pecunia; luxuriosi femina, gulosi cibus, beati Deus, qui idcirco beatitudo nostra objectiva appellatur.

Ad primam probationem in contrarium, nego sequelam: quia actus interior habens pro objecto immediato actum externum, habet etiam consequenter pro objecto immediato rem externam, ut sic vel sic attingibilem in ordine ad rectam rationem; idem enim est velle actum, & velle ejus objectum, v. g. velle furari, & velle rem alienam invito domino, unde actus interior & exterior pro uno computantur in genere moris. D

Ad secundam probationem, nego Antecedens: nam circumstantia quid, non importat ipsam rationem formalem objecti, sed aliquam aliam ipsi accidentalem: sicut res aliena est objectum furti, quòd verò sit sacra v. g. est circumstantia quid.

Ad tertiam dicendum, objectum actus externi esse ipsam rem ad extra, non materialiter & entitativè sumptam, sed ut sic vel sic attingibilem in ordine ad rectam rationem; eo modo quo dicitur in Physica, terminum specificativum motus localis esse locum, non quomodo-cumque, sed ut attingibilem per talem vel talem viam: unde sicut idem terminus ut attingibilis per diversas vias potest terminare motus specie diversos, v. g. eadem media regio aeris motum sursum & motum deorsum, si unum mobile ad eam ascendat ex infima regione, & aliud à suprema usque ad ipsam descendat: ita pariter eadem res aliena, ut auferatur domino, & ut illi reddenda, actus furti & restitutionis specie diversos terminare & specificare potest.

26. Objicies quartò: Hic actus, *Volo honestè & studiosè vivere*, non determinando in quo objecto, & in qua materia, sed generaliter, est determinatæ speciei; est enim actus singularis & determinatus in genere moris, ac distinctus

à cæteris actibus moralibus: Atqui talem specificationem, seu unitatem, ac bonitatem specificam non potest habere ab objecto, quia ejus objectum non est determinatum, sed communissimum; complectitur enim omnia objecta, & materias omnium virtutum, nec gaudet unitate specifica, sed tantum generica: Ergo moralitas specifica actuum humanorum non desumitur ab objecto.

17. Mirum est quantum hoc argumentum Authores torqueat, & in quam varios dicendi modos eos dividat: sed his brevitate causâ prætermittis, respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad ejus probationem dico, quòd licet objectum istius actus, *volo honestè & studiosè vivere*, in esse rei, live secundum rationem qua, sit commune & genericum, est tamen unum specie in esse objecti formaliter, live secundum rationem sub qua attingitur, eo fere modo quo objectum Metaphysicæ, scilicet ens reale, in esse rei est quid commune & analogum, in esse verò objecti, & prout substat rationi sub qua, est unum specie, sicut docent Philosophi, cum agunt de unitate specifica scientiarum.

Si autem quæras, quanam sit ratio formalis qua & sub qua objecti talis actus?

Respondeo breviter, rationem qua esse bonum honestum ut sic in communi & universaliter sumptum, rationem verò sub qua esse honestatem formaliter & reduplicativè quæ talis est, & prout à tali, vel tali honestate in particulari abstrahit: quamvis enim honestè vivere sit quid commune & genericum, quatenus dicit absolute esse consonum rationi, sicque reperitur in objectis partialibus sub eo contentis; ut tamen dicit esse consonum rationi per se primò, est unum in specie atoma, quia esse per se primò consonum rationi, ita convenit illi conceptui communi, quòd non prædicatur de aliis objectis partialibus, quæ non sunt per se primò rationi consona, sed tantum secundariò, & in quantum participant rationem illam communem, ac dicunt rationes particulares talis, vel talis honesti, putà justii, aut temperati, quæ virtutes justitiæ & temperantiæ specificant & distinguunt.

18. Laborant verò hic Authores in assignando habitum, qui prædicti actus sit principium: sed frustra, nam ad illum elicendum nullus requiritur habitus; quia ad amandum bonum honestum naturale in communi, sufficit sola voluntas, quæ hoc ipso quod est potentia appetitiva rationalis, suapte naturâ inclinatur in bonum consonum naturæ rationali ut sic, in quo ut tali nulla est difficultas; unde nisi descendatur ad aliquod bonum honestum particulare, in quo sit aliqua difficultas, cujusmodi est bonum in ordine ad aliud, non oportet ponere aliquem habitum in voluntate. Dicendum est igitur, hunc actum, *volo honestè & studiosè vivere*, si sit intra ordinem naturæ, procedere à voluntate sola; si verò extendatur ad bonum honestum, etiam supponere habitum gratiæ & charitatis, quia voluntas ex se est improporcionata ad actum supernaturalem. Et si quærat, quid sit dicendum de hoc actu, *Volo turpiter vivere*? Respondeo illum actum non esse possibilem nisi ex motivo alicujus boni utilis aut delectabilis, quia nemo intendens malum operatur, unde fortitur speciem ex motivo seu affectu ad bonum illud particulare, ratione cujus eligitur turpitudine in communi.